

ביאור הדף מסכת בבא בתרא דף קל"ו

מבארת הגמרא מהו הנוסח שאומר השכיב מרע שרואים ממנו שהשטר כדי ליפות את כח המקבל, שהוא כפי שאמר רב חסדא שאם כתוב בשטר 'וקנינא מיניה מוסיף על מתנתא דא' משמע מהשטר שהשטר הוא תוספת לקנין ולכן אינה כמתנת שכיב מרע רגילה שאם הבריא יכול לחזור בו ממתנתו, אלא בזה הסתפק שמואל האם יכול השכיב מרע לחזור בו או לא.

ולכן אף כאן אומרת הגמרא שאם השכיב מרע אמר אף כתבו וחתמו ותנו לו שאז משמע שהשטר הוא נוסף לקניין ולכן המקבל קונה את המתנה אפילו בלא השטר, וממילא אפשר לכתוב לו שטר אפילו לאחר מיתת הנותן.

ואומרת הגמרא שאמר רב יהודה בשם שמואל שבאופן כזה ההלכה היא שכותבים שטר ונותנים למקבל וכן אמר רבא בשם רב נחמן.

משנה. הכותב נכסיו לבניו בזמן שהוא בריא כיון שרוצה שנכסיו לא השתעבדו לאשה אחרת שהוא עתיד לישא, לדעת רבי יהודה צריך שיכתוב בשטר המתנה מהיום ולאחר מיתה. אך לדעת רבי יוסי אינו צריך לכתוב בשטר מהיום.

ובאופן כזה שהוא כתב נכסיו לבנו לאחר מותו, האב אינו יכול למכור את הנכסים מפני שהן כתובין לבן, והבן אינו יכול למכור מפני שהן ברשות האב. ואם מכר האב מכורים עד שימות ואז הם חוזרים לבן, ואם מכר הבן אין ללוקח בהן כלום עד שימות האב שאז ירש הבן את הנכסים ויזכה בהם זה שקנה מהבן.

גמרא. במשנה התבאר שהכותב נכסיו לבניו בזמן שהוא בריא כיון שרוצה שנכסיו לא השתעבדו לאשה אחרת שהוא עתיד לישא, לדעת רבי יהודה צריך שיכתוב בשטר המתנה מהיום ולאחר מיתה. ושואלת הגמרא מה יועיל מה שהוא כותב מהיום ולאחר מיתה, הרי שנינו במשנה שאדם שנותן גט לאשתו שיחול מהיום ולאחר מיתה הוא ספק גט, ולכן אם הוא מת והיא צריכה יבום היא חולצת ולא מתייבמת.

ועונה הגמרא שדווקא לגבי גט יש ספק האם מה שאומר לה שהגט יחול מהיום ולאחר מיתה, זה תנאי שמתנה בגט שיחול מהיום לאחר מיתתו ואז הגט חל, או שמא כוונתו לחזור בו מנתינת הגט ואז הוא אינו חל, אבל במוריש נכסיו לבניו אין בזה ספק, אלא כוונתו היא שאת גוף הקרקע יקנו בניו מהיום, והפירות לאחר מיתתו.

במשנה התבאר שדעת רבי יוסי שהכותב נכסיו לבניו לאחר מיתתו אינו צריך לכתוב בהם מהיום. ומספרת הגמרא שרבה בר אבוחה חלה, והלכו לבקרו רב הונא ורב נחמן, וביקש רב הונא מרב נחמן שישאל את רבה בר אבוחה האם הלכה כרבי יוסי או לא, והשיב לו רב נחמן, שהוא אינו יודע את טעמו של ר' יוסי שאין צריך לכתוב, וכיצד ישאל האם הלכה כמותו. ואמר לו רב הונא שהוא ישאל כיצד ההלכה, ולאחר מכן הוא יאמר לו מה טעמו של ר' יוסי.

ושאל רב נחמן, והשיב לו רבה בר אבוחה שהלכה כרבי יוסי. ולאחר שיצאו אמר רב הונא לרב נחמן שטעמו של ר' יוסי הוא כיון שכתוב בשטר את התאריך שבו הוא נכתב, והזמן של השטר מוכיח עליו שמאותו הזמן התחילה המתנה.

ומביאה הגמרא ברייתא כדברי רב הונא שאמרה הברייתא שרבי יוסי אומר שאין צריך לכתוב בשטר מהיום ולאחר מיתה מפני שזמנו של שטר מוכיח עליו.

מביאה הגמרא ששאל רבא את נחמן האם לדעת רבי יהודה שצריך לכתוב בשטר מהיום, צריך לכתוב זאת גם בשטר שיש בו קנין, או רק בשטר שלא כתוב בו קניין. והשיב לו רב נחמן שבשטר שיש בו קנין אין צריך לכתוב מהיום.

אמנם רב פפי אמר שיש שטרות קניין שצריך לכתוב בהם מהיום ויש שטרות שאין צריך. שבלשון השטר כתוב בשטר פעמיים לשון קניין, ואם כתב בשטר בתחילה לשון אקנייה, ובסוף לשון וקנינא מיניה, וכלומר שכתוב בתחילת השטר שאמר הנותן לעדים שיקנו עבור המקבל בקניין סודר, ובסוף השטר מעידים העדים שקנו מהנותן למקבל ככל הכתוב בשטר. אין צריך לכתוב מהיום כי על ידי הקניין הנוסף יש יפוי כח למקבל לקנות מהיום.

אמנם אם כתוב קודם קנינא מיניה, ואחר כך ואקנייה, וכלומר שבתחילת השטר כתוב שקנו העדים מהנותן עבור המקבל, ובסופו של השטר כתוב שאמר הנותן לעדים שיקנו עבור המקבל, אין כאן יפוי כח עבור המקבל, כי אין כאן שני קניינים אלא קניין אחד, שבתחילה קנו, ואחר כך העידו על אותו הקניין. ולכן באופן כזה צריך שיכתוב בשטר מהיום.

ותמה רב חנינא מסורא וכי יש דין שאין רוב החכמים בקיאים בחילוק הלשון, ואילו הסופרים מתכוונים לכך. אמנם כאשר שאלו את הסופרים של אביי ורבא הם ידעו לומר את חילוק הלשון בזה.

אמנם דעת רב הונא ב"ר יהושע שבין אם כתוב בשטר בתחילתו אקנייה ובסופו קנינא מיניה, ובין אם כתוב בתחילתו קנינא מיניה ובסופו אקנייה, לא צריך לכתוב בשטר מהיום.

ומה שנחלקו רבי יהודה ור' יוסי זה אם כתוב בשטר 'בדוכרן פתגמי דהוי באנפנא', וכלומר שהעדים מעידים על המתנה, אך אין כתוב בשטר קניין כלל.

ואמר רב כהנא שכאשר אמר את הדברים לפני רב זביד מנהרדעא, אמר לו רב זביד שהם שנו את הדברים בפירוש שאמר רבא בשם רב נחמן שבשטר הקנאה אין צריך לכתוב מהיום, ובין אם כתוב בשטר אקנייה וקנינא מיניה, ובין אם כתוב קנינא מיניה ואקנייה, ונחלקו ר' יהודה ורבי יוסי בשטר עדות שכתוב בו 'דוכרן פתגמי דהוו באנפנא'.

עמוד ב'

הקדמה:

צורת הקניין הרגילה היא שאדם מוכר או נותן לחבירו קרקע במכירה גמורה, והיא עוברת לבעלות הקונה.

אמנם יש שאינו נותן את הקרקע לחבירו או לבנו, אלא אומר לו שהקרקע תישאר שלי, אך הפירות שיגדלו בה יהיו שלך.

ובאופן כזה, גוף הקרקע עצמו שייך לנותן, וזה נקרא קניין הגוף, אך הפירות שמוציאה הקרקע שייכים למקבל וזה נקרא קניין פירות.

במשנה התבאר שהכותב נכסיו לבנו לאחר מותו, האב אינו יכול למכור את הנכסים מפני שהן כתובין לבן, והבן אינו יכול למכור מפני שהן ברשות האב. ואומרת הגמרא שאם מכר הבן בחיי האב, אך בסוף מת הבן בחיי האב, לדעת רבי יוחנן אותו שקנה מהבן לא קנה. אך לדעת ריש לקיש קנה.

ומבארת הגמרא שכיון שקודם מיתת האב יש לבן רק קנין גוף בקרקע ולא פירות, ולאב יש קניין פירות בקרקע, לדעת רבי יוחנן הקונה לא קנה כי קנין הפירות שיש לאב הוא כאילו יש לו קניין הגוף וכאילו גוף הקרקע קנוי לו, וממילא אין הבן יכול להקנות את הקרקע לאחר בחיי האב.

אך דעת ריש לקיש שקניין הפירות של האב אינו כקניין הגוף, ואינו מכחיש את כח הבן בקרקע, ולכן לבן שיש קניין בגוף הקרקע יש את הכח למכור אותה לאחר, ואם מכר אפילו אם מת קודם מיתת האב הקונה קונה את הקרקע.

שואלת הגמרא שהרי כבר נחלקו ר' יוחנן וריש לקיש בנידון האם קניין פירות דינו כקניין הגוף או לא, לגבי המוכר שדהו רק לפרותיה, ולא מכר את גוף השדה, שלדעת רבי יוחנן יכול הקונה להביא ביכורים מפירות השדה, ואף יכול לקרוא על הפירות את הפסוק "האדמה אשר נתת לי ה'", כיון שקניין פירות כקניין הגוף, וכאילו האדמה עצמה קנויה לו.

ולדעת ריש לקיש אמנם הקונה יכול להביא ביכורים מהשדה, אך אינו יכול לקרוא עליהם את הפסוק "האדמה אשר נתת לי" כי אין הקרקע שייכת לו.

ומבאר הגמרא שלולי שר' יוחנן היה אומר אף כאן שקניין הפירות של האב הוא קניין גמור כקניין הגוף, היינו יכולים לטעות ולומר שאף שבכל מקום קנין פירות כקניין הגוף, לגבי ירושת האב לבן אומרים שקניין פירות אינו כקניין הגוף, כיון שכאן כשנותן האב לבנו את גוף הקרקע ומשאיר אלו את הפירות, הוא מוחל לבנו על גוף הקרקע לגמרי, ולכן כאן קניין הבן הוא קניין גמור יותר מקניין הפירות של האב. ולכן אמר ר' יוחנן שלא אומרים כך ואף כאן קניין הפירות של הבן הוא קניין גמור.

ולולי שר' רבי שמעון בן לקיש היה אומר שאף כאן קניין פירות אינו כקניין הגוף, היינו יכולים לטעות ולומר שאף שבכל מקום קניין פירות אינו כקניין הגוף, כאן קניין הפירות של האב הוא וודאי כקניין הגוף, כיון שאדם מעדיף את עצמו אפילו במקום בנו, ולא מתכוון להפחית מכוחו בקרקע עבור בנו. ולכן אמר ריש לקיש שאף כאן קניין פירות אינו כקניין הגוף.

והקשה רבי יוחנן על דעת ריש לקיש שסובר שקניין פירות אינו כקניין הגוף, מהברייתא שאומרת שאדם שאמר לחבירו נכסי לך, ואחריו יירש פלוני, ואחריו יירש פלוני, כשמת הראשון קנה השני, וכשמת השני קנה השלישי, ואם מת שני בחיי ראשון יחזרו הנכסים ליורשי ראשון ולא לשלישי.

והקשה ר' יוחנן שכיון שהמוריש נתן את הנכסים לראשון רק כקניין פירות ולא כקניין הגוף, שהרי הוא אמר ואחריו לפלוני, ממילא צריך להיות הדין שהנכסים יחזרו ליורשי המוריש שהוריש לראשון, ולא לראשון שירש ממנו, שהרי לו יש בקרקע רק קניין פירות.

ואלא ממה שבכל זאת חוזרים הנכסים ליורשי הראשון הוכיח ר' יוחנן שקניין פירות כקניין הגוף, ולכן אף שלראשון יש רק קניין פירות בקרקע, אם מת השני יורשיו של הראשון זוכים בקרקע.

והשיב ריש לקיש לר' יוחנן שכבר רב הושעיא בבבל ביאר את דברי הברייתא, שבמה שאמר המוריש לראשון שאחריו יירש פלוני, משמע שהוא מקנה לו גם את גוף הקרקע וגם את הפירות, וכיון שיש לו גם קניין הגוף וגם קניין הפירות וודאי שאם השני מת יורשיו של הראשון ירשו את הנכסים.

ואומרת הגמרא שכך הקשה גם רבה בר רב הונא לפני רב, ותירץ אף הוא שכשאומר אחריו הוא מוריש לו אף את הגוף.

